

Te Pae Mataara 2 – he kupu āwhina i ngā marae

Mā tātau
katoa e
ārai atu te
COVID-19

KA TĪMATA ĒNEI ARATOHU ATU I TE 12 KARAKA O TE RĀNUI O RĀMERE, TE 29 O HARATUA, 2020

Kua whakaritea ēnei aratohu hei whakamārama i ngā whakaritenga ā-hauora tūmatanui (hei tauira, ko te tū tīrara; ko te tokomaha e āhei ana te hui tahi, ko te aha, ko te aha) e āwhinatia ai, e tautokona ai hoki ngā marae i roto i ā rātou ake whakatau mō te haumarutanga me te orange o ō rātou whānau, o ō rātou hapū me ō rātou iwi i Te Pae Mataara 2. Waihoki, e takoto ana ngā aratohu hei tūāpapa mō ngā whakatau a ngā iwi, a ngā hapū, a ngā whānau e pā ana ki ngā ara ka whāia pea e rātou hei panoni i ā rātou tikanga me ō rātou kawa, hei whakahaere i aua whakaritenga.

I runga i ēnei whakaaro, e mōhio ana mātou kua oti kē i ngā iwi maha te whakarite ngā Mahere Urupare ki te COVID-19 mā ō rātou hapū me ō rātou marae. E akiaki nei mātou i ngā marae kia whakapā atu ki ō rātou rūnanga ā-iwi i te tuatahi.

E ākina ana hoki ngā marae kia whakapā atu ki ngā Kaituku Ratonga Hauora, ki ngā Kaituku Ratonga Hauora Māori rānei o te rohe pātata, mēnā e hiahia āwhina ana rātou mō te taha ki te noho Haumaruru me te Hauora.

Waihoki, mēnā kei te māuiui koe, kei te māuiui rānei tētahi o tō whānau, e noho ki te kāinga, whakapā atu ki tō tākuta, waeahia rānei tētahi o ngā tau waea o Healthline e utu-kore ana:

- Mō ngā pātai e whāiti ana ki te COVID-19, 0800 358 5453
- Mō ngā pātai whānui e pā ana ki te hauora, 0800 611 116.

Ahakoia te aha, ka nui te tūpono rere o te COVID-19 i te wā e hui tahi ana ngā rōpū nui.

Mō ngā marae, i te Pae Mataara 2, e āhei ana ngā huinga tāngata atu ki te 100 tāngata.

He whakaritenga tēnei mō te wā nei. E rere tonu ana te arotakehia o te tokomaha i ngā huinga, i te Pae Mataara 2.

Ko ngā huihuinga i ngā marae i te wā o te Pae Mataara 2

- E whakaaetia ana te hui tahi a ngā tāngata atu ki te 100 i te wā kotahi (ki roto rānei, ki waho rānei) i te Pae Mataara 2
  - Kāore i roto i tēnei tokomaha ngā tūranga pērā i te kaikōrero, i te kaikaranga, i te kaimahi me te ringawera
  - Kāore tēnei i te aukati i te tae putuputu atu a ngā rōpū maha ki te marae, atu ki te 100 tāngata te tokomaha, heoi he ‘ope kotahi’ ia rōpū atu ki te 100 tāngata, ā, ko te tikanga, kāore taua ope kotahi e pāhekoheko ki tētahi atu ope i te takiwā o te marae
  - Me ū tonu ngā tāngata o ia ope ki te tū tīrara, ka mutu, me tino pērā i ngā tāngata nō waho o ō rātou kāinga
  - E ita tonu ana ngā herenga whānui o te kore i pā ki te tinana, tae atu ki te harirū, ki te hongī, ki te kīhi me te awahi - ka mutu, me tino kua e pērā ngā tāngata kāore e mōhioia.
- I ngā wā e tonoa ana, e ākina ana ngā marae kia kotahi anake te pō e moe ai te iwi ki te marae i ngā hui, i te tangihanga, i te hura kōhatu, i te kawē mate, i te wānanga, i ngā kaupapa rānei ka tū pea ki te marae

Te Pae Mataara 2 – he kupu āwhina i ngā marae

Mā tātau
katoa e
ārai atu te
COVID-19

- Me whakaaro te moe tīrara hei whakaritenga ā-moenga me te tū tīrara i ngā whare horoi me ngā wharepaku, katoa aua āhuatanga ka whai pānga ki te tokomaha e āhei ana te moe ki te marae.
- Me arotake e ngā kaiwhakarite o ngā hui, ahakoa te rahi, ngā tūraru ka pā ki te hunga ka tae ake me te hāpori mā te whai i ngā mātāpono e whai ake nei hei whakatau āe rānei me whakatū tētahi hui, tētahi kaupapa rānei, kāore rānei.

Ki te kore e taea e koutou ēnei āhuatanga te whai tika, kua te hui, te kaupapa rānei e whakatūria:

- E taea ana te tū tīrara i tō kaupapa?
- E wātea ana ngā wāhi tika i tō kaupapa e horoia ai ngā ringa, ka horoia hoki ngā wāhi e hui tahi ai te tangata, pērā i ngā wharepaku; me ngā wāhi e nui ai te pāpāngia e te tangata, pērā i ngā kakau o ngā kūaha?
- Ka tuhia e koutou tētahi rārangi ingoa o te hunga i tae ake, e taea ai e ngā āpiha te whakatewhatewha ngā pānga mēnā me pērā?

Kei runga i tētahi rārangi tika o te hunga ka tae ake te ingoa katoa o te tangata me tētahi huarahi pai hei whakapā atu ki a ia (hei tauira, ko tētahi nama waea e whakamahia ana ināiane, ko tētahi īmēra rānei) me te wā i tae ai taua tangata ki te hui, i wehe ai hoki ia i te hui. Me pupuri ēnei rārangi ā pau rā anō te rua marama.

Te whakahaere i ngā hui tūmatanui, i ngā tāpuinga me ngā huihuinga ki te marae i te Pae Mataara 2

He maha ngā marae me whai tāpuinga hei āwhina i a rātou ki te whiwhi moni hei utu i ngā ratonga mātuatua. I te Pae Mataara 2, e āhei ana tā ngā marae whakahaere tāpuinga mō ngā kaupapa tūmatanui pērā i ngā hui, i ngā hui pakihī me ērā tūmomo kaupapa.

Heoi, hei aukati i te rere o te COVID-19, e whakaaetia ana te hunga atu ki te 100 ki ngā hui tūmatanui i ngā marae, pērā i ngā whare pikitia, i ngā taiwhanga hākinakina, i ngā wāhi e tū ai ngā konohete me ngā wāhi e tū ai ngā hui nui. Me whakapā ngā kaiwhakahaere o ngā kaupapa me ngā hui tūmataiti ki te MBIE mēnā he pātai ā rātou.

Anei ngā herenga o ngā kaupapa me ngā hui tūmatanui:

- Me mātua whai te tū tīrara
- Me mātua tuhi ngā taipitopito o te hunga ka tae ake e taea ai te whakatewhatewha pānga
- Me mātua hāngai ngā kai me ngā inu ka horahia ki ngā tikanga o te rāngai manaakitanga.

Te Pae Mataara 2 – he kupu āwhina i ngā marae

Mā tātau
katoa e
ārai atu te
COVID-19

Hei whakaū, kei runga i tētahi rārangi tika o te hunga ka tae ake te ingoa katoa o te tangata me tētahi huarahi pai hei whakapā atu ki a ia (hei tauira, ko tētahi nama waea e whakamahia ana ināiane, ko tētahi imēra rānei) me te wā i tae ai taua tangata ki te hui, i wehe ai hoki ia i te hui. Me pupuri ēnei rārangi ā pau rā anō te rua marama, ā, ka tonoa e tutuki ai i ngā āpiha hauora te whakatewhatewha pānga mēnā me pērā.

Te whai i ngā tikanga pai o te akuaku

I te Pae Mataara 2, he mea nui te whai tonu i ngā tikanga pai o te akuaku. Me auau te whakaūnga o ēnei tohutohu matua:

- Te auau o te horoia o ō ringa ki te hopi me te āta whakamaroke - he nui ngā hua o tēnei
- Me tihe, me mare hoki ki tō whatiānga - kua ki te hau - kia kore ai e rere te wheori i a koe
- Horoia ngā mata e auau ana te pāpāngia ki te patu kitakita (pērā i te paepae, i ngā wāhi e whakaritea ai te kai, e hora ai hoki te kai, i ngā wharepaku me ngā whare horoi, i ngā tēpu, i ngā tūru me ngā kakau tatau) i mua, ā muri hoki i ngā hui
- Me 'āta horoi' ngā whare katoa o te marae i te mutunga o ia hui.

Te tū tīrara

Me 1 mita te tīrara o te tangata whenua i te manuhiri i ngā wā katoa.

- Me whai ngā tikanga mārō o te tū tīrara, ā, ko ngā mahi pēnei i te hongī, i te kihi, i te awahi, i te pā a tētahi ki tētahi, me kua e whai
- Ki te tūpono pāngia tētahi o te rōpū i tae rā ki tō hui i tō marae e te COVID-19, ka tino whaitake te kaha ki te whaiwhai i ngā tāngata katoa i tae atu rā
- Mā te whai rārangi ingoa o te hunga (ngā ingoa me ngā taipitopito whakapā) i tae rā ki tētahi hui e māmā ai te whakatewhatewha pānga, hei whakahaumarū i ngā whānau, hei tiaki hoki i a rātou ina pāngia e te māuiui.
  - Kei runga i tētahi rārangi tika o te hunga ka tae ake te ingoa katoa o te tangata me tētahi huarahi pai hei whakapā atu ki a ia (hei tauira, ko tētahi nama waea e whakamahia ana ināiane, ko tētahi imēra rānei) me te wā i tae ai taua tangata ki te hui, i wehe ai hoki ia i te hui
  - Me pupuri ēnei rārangi ā pau noa te rua marama
  - E kitea ai tētahi tauira o te rau pārongo mō te Whakatewhatewha Pānga, toro atu ki: <https://covid19.govt.nz/assets/resources/posters/COVID-19-contact-tracing-info-A4.pdf>

Te taka me te hora i te kai

Horoia ngā mata me ngā taputapu ka auau te pāpāngia (pērā i ngā wāhi e whakaritea ai, e horahia ai hoki te kai, i ngā tēpu me ngā tūru) ki te patu kitakita, i mua, ā muri hoki i te hui.

Te Pae Mataara 2 – he kupu āwhina i ngā marae

Mā tātau
katoa e
ārai atu te
COVID-19

- Ka mau tonu te COVID-19 ki ngā mata kirihou me ngā mata maitai tae atu ki tōna toru rā, ā, ka poto iho i tērā te mau ki ētahi atu momo mata
  - He mea nui kia kaua ngā rōpū 10 tāngata nei te rahi e pāhekoheko ki te rōpū matua
  - Me whāngai te kai ki runga pereti takitahi, me rourou takitahi hoki, tē hora ai hei tiki mā te tangata
  - Me whakamaumahara ngā whānau kia kaua e inu i te ipu kotahi, kia kaua rānei te takitini e whakamahi i te kapu kotahi, i te pereti kotahi, i te maitai kotahi, i te aha atu rānei

Ko te tangihanga, ko te hura kōhatu, ko te kawē mate hoki ka tū ki te marae i te wā o te Pae Mataara 2

E wātea ana i te [pae tukutuku a te Manatū Hauora](#) tētahi [rau-meka](#) me te roanga ake o ngā tohutohu e pā ana ki te COVID-19: ki ngā mate me ngā tangihanga.

Ko ētahi pārongo hira atu anō hei whakaarotanga ko ēnei:

- E wātea ana hoki te puka rēhita mō te tangihanga kei te hononga o runga nei hei rēhita mō te hura kōhatu me te kawē mate ka tū ki te marae, ki te urupā hoki
- I te tangihanga, i te hura kōhatu, i te kawē mate hoki me 1 mita te tīrara ā-tinana o ngā ope whakaeke i te tangata whenua
- Me mātua ū ngā ope whakaeke ki te tīrara ā-tinana, ā, kāore e āhei te pāhekoheko a tētahi ki tētahi atu
- Kia kaua te manuhiri e whakapā ā-tinana ki te tangata whenua (tae atu hoki ki ngā whanaunga tata me te whānau pani/kirimate)
- Me noho rawa ko te rōpū ka tae atu ki te karakia i mua tonu i te nehunga, taua rōpū 100 tāngata anō ka haere atu i taua karakia ki te urupā, i te taha o te tūpāpaku
- Hei whakaū, i ngā wā ka tonoa, e ākina ana te marae kia kotahi anake te pō e moe ai te iwi ki te marae, i te tangihanga, i te hura kōhatu, i te kawē mate hoki, ka tū pea ki te marae
- Me whakaaro te moe tīrara hei whakaritenga ā-moenga me te tū tīrara i ngā whare horoi me ngā wharepaku, katoa aua āhuratanga ka whai pānga ki te tokomaha e āhei ana te moe ki te marae.

Te tiaki i tō hauora, i te hauora hoki o tō hapū, o tō marae me tō whānau

- Me whakatinana e te marae he Mahere mō te Hauora me te Haumarū, me ētahi atu whakaritenga
  - Me mātua whakaatu te mahere mō te Hauora me te Haumarū, ā, me whakamōhio atu ki ērā katoa ka tae ki te marae
- Mehemea ko koe, ko wai rānei o tō whānau e māuiui ana, ahakoa te take (nā COVID-19, nā ētahi atu take hauora rānei) tēnā, kia wawe tonu te whakapā atu ki tō tākuta, ki a Healthline rānei, he mea nui tō hauora

Te Pae Mataara 2 – he kupu āwhina i ngā marae

Mā tātau
katoa e
ārai atu te
COVID-19

- Ākina ērā o te whānau e māuiui ana kia noho ki te kāinga (otiia, kia kaua e haere ki ngā huihuinga), ā, kia whakapā atu rātou ki tō rātou tākuta, ki ō rātou tākuta rānei, ki a Healthline rānei
- E rua ngā tau waea utu-kore hei waeatanga atu ki a Healthline:
  - Mō ngā pātai e whāiti ana ki te COVID-19, 0800 358 5453
  - Mō ngā pātai whānui e pā ana ki te hauora, 0800 611 116.

He pūrongo atu anō, he kōrero āpitihanga anō ka wātea ā ngā rā e tū nei hei tautoko i ēnei aratohu. Ka tukuna ki a koe ngā kōrero hou ā te wā tonu e wātea ai. Kia mau tonu hoki tō titiro ki te pae tukutuku a ngā wāhanga katoa o te Kāwanatanga mō te COVID-19: www.covid19.govt.nz